

Verkiezingsprogramma's beter doorrekenen

Politieke partijen hebben de deur bij het CPB de laatste tijd weer plat gelopen om hun verkiezingsprogramma's toe te lichten en nader te specificeren, opdat het planbureau deze kan doorrekenen op hun economische effecten. De resultaten verschijnen op 26 oktober aanstaande. Het CPB heeft dergelijke berekeningen vijf keer eerder uitgevoerd (1986, 1989, 1994, 1998, 2002). Het aantal politieke partijen dat hieraan meedoet, is toegenomen van drie in 1986 (PvdA, CDA en VVD) tot een achttal in 2002 (PvdA, VVD, CDA, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SP en SGP). Tegelijkertijd is het een publiek geheim dat de meeste partijen zich slechts met de grootst mogelijke tegenzin naar de Van Stolkweg in Den Haag begeven. Het is immers geen pretje je in het CPB-keurslijf te laten persen. Of om van het CPB te horen dat een ingeboekte bezuiniging volstrekt onrealistisch is. Of om je plannen te moeten specificeren, waar je ze liever enigszins in het vage had gehouden. Toch is het als politieke partij maar beter door de zure appel heen te bijten en er gewoon aan mee te doen. De andere partijen doen het immers ook en je kunt daarbij niet achterblijven. Maar wat betekent het voor de democratie? Helpt het de burger bij het maken van een verantwoorde keuze in het stemhokje? De verkiezingen van 22 januari 2003 hebben in ieder geval laten zien dat het alternatief niet erg aantrekkelijk is. Nadat het kabinet Balkenende-I was gevallen, waren de drie maanden tot de verkiezingen te kort voor doorrekening van de nieuwe partijvoornemens. Dit leidde tot een Babylonische spraakverwarring tussen politieke partijen. Partijen begonnen elkaar openlijk aan te vallen op de gehanteerde cijfers. Zo kwam op 6 januari 2003 het bericht naar buiten dat VVD en CDA zichzelf rijk zouden rekenen met door hen voorgestelde bezuinigingen op de lonen van werknemers in de collectieve sector en de uitkeringen. Deze zouden volgens VVD en CDA ruim vier miljard euro opleveren. Met de belastingderving die hiervan een rechtstreeks gevolg is, hadden zij echter geen rekening gehouden. De werkelijke bezuiniging zou daardoor grofweg vijftig procent lager liggen. Indien de loonmatiging, zoals werd gehoopt, ook in de marktsector zou worden gevolgd, zou van de bruto bezuiniging zelf nog slechts een half miljard overblijven. Dus kon PvdA-leider Bos VVD en CDA op de 'hardheid' van hun cijfers kritiseren. Op zijn beurt beschuldigde VVD-minister Hoogervorst de PvdA van goochelen met cijfers: "Hoe kan het zijn dat wij 7,8 miljard bezuinigen om het begrotingstekort weg te werken en de PvdA dat doet met 3,5 miljard euro? Dit is geen economie, maar magie." Het achterliggende verwijt aan de PvdA was dat deze partij volgens Hoogervorst zou uitgaan van een te hoge economische groei.

Vier dagen voor de verkiezingen lekte vervolgens een vertrouwelijke ambtelijke notitie uit waaruit bleek dat zowel CDA als VVD als PvdA de cijfers te rooskleurig voorstelden. Elk van de partijen beloofde in 2007 een begrotingsoverschot te realiseren. De partijen zouden in werkelijkheid uitkomen op tekorten van 0,2 procent (VVD), 0,3 procent (CDA) en 0,8 procent (PvdA) van het bruto binnenlands product. In de notitie werden vraagtekens geplaatst bij het realiteitsgehalte van verschillende bezuinigingen.

Zo wilde het CDA 1,3 miljard euro besparen op 'Haagse bureaucratie', hetgeen zou betekenen dat er 28.000 van de 120.000 ambtenaren zouden moeten verdwijnen. Bovendien had de partij geen rekening gehouden met de uitkeringen waarop deze ontslagen ambtenaren recht zouden krijgen.

Toch maar beter doorrekenen dus. Overigens in de dubbele betekenis, want er blijft best nog wat te wensen als het gaat om de kwaliteit van de berekeningen. Ik heb er eerder al eens op gewezen dat de doorrekeningen verkeerde keuzes in de kaart kunnen spelen zolang het planbureau zich eenzijdig blijft concentreren op de budgettaire en bestedingseffecten van investeringen in de toekomst, onder verwaarlozing van de programma-effecten van dergelijke uitgaven (Mulder, 2004). Denk aan investeringen in de fysieke infrastructuur. Daarvoor maakt het in de berekeningen niet uit of bijvoorbeeld een gerichte verbetering van het hoofdwegennet wordt voorgestaan of dat, bij wijze van spreken, voor hetzelfde bedrag Schiermonnikoog wordt geasfalteerd. De beperking tot budgettaire en bestedingseffecten houdt tevens in dat gerichte investeringen in de infrastructuur hetzelfde effect sorteren als een even grote consumptieve uitgave. Dit laatste kan zelfs in de presentatie van de cijfers positiever ogen indien hiermee tevens een koopkrachtverbetering van gezinnen gemoeid is. Dit knelt des te meer indien bepaalde investeringen hoogst noodzakelijk zijn, maar mogelijkwerwijs (deels) achterwege blijven omdat de gunstige (langeretermijn)effecten in de berekeningen niet worden onderkend. Daarbij valt met name te denken aan investeringen in kennis en innovatie. Dat het CPB onlangs bekend heeft gemaakt juist aan deze investeringen in de lopende doorrekening extra aandacht te gaan besteden, is dus uitstekend nieuws (CPB, 2006). Zowel voor de democratie als voor de toekomst van ons land.

LITERATUUR

CPB (2006) Verkiezingsprogramma's onder de loep. *CPB Nieuwsbrief*, september. Den Haag: Centraal Planbureau, 12.

Mulder, R.J. (2004) *Democratie en economie: over de doorrekening van verkiezingsprogramma's*. In: P.L. Meurs & M. Sie Dhian Ho (red.) (2004) *Democraat met beleid. Liber amicorum ter gelegenheid van het afscheid van Michiel Scheltema als voorzitter van de WRR*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 97-108.

ROB MULDER
Directeur WRR